

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT

Aia Rikka

KE(NE)-LIITELISTE TULETISTE FUNKTSIOONID EESTI KEELE
VEEBISUHTLUSES

Bakalaureusetöö

Juhendaja Külli Habicht

TARTU 2026

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen käesoleva lõputöö ise kirjutanud ning toonud korrektselt välja teiste autorite panuse. Töö on kirjutatud, lähtudes Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Aia Rikka

Lühikokkuvõte

Bakalaureusetöö eesmärk oli uurida eesti keele *ke(ne)*-liiteliste nimisõnatuletiste pragmaatilisi funktsioone veebisuhtluses. Analüüs põhineb eesti keele ühendkorpuse (2023) foorumitekstidel ning analüüsimiseks on valitud korpuses sagedaselt esinenud *ke(ne)*-liitelised tuletised, nagu *lapsuke(ne)*, *neiuke(ne)*, *vanake(ne)*, *tädike(ne)* ja *vennike(ne)*. Töös on lisaks pragmaatilistele funktsioonidele tähelepanu all ka referentide tüübid, kellele tuletised tekstides viitavad. Eesti keeles on *ke(ne)*-liiteliste tuletiste kasutust suulises argisuhtluses uurinud Mirjam Liivak oma magistritöös (2023).

Analüüsi tulemustest selgus, et kuigi *ke(ne)*-liiteliste tuletiste keskne semantiline funktsioon on väiksuse ja vähenduse väljendamine, tuleb veebisuhtluses selgelt välja nende roll pragmaatiliste hinnangute väljendamisel. Kõige sagedamini esines korpustulemustes hellitavat funktsiooni ning sellele vastukaaluks ka negatiivse hinnangu alamfunktsiooni, milleks oli pisendamine/madaldamine. Veidi vähem, kuid siiski sageli väljendasid uuritud tuletised ka haletsust/kaastunnet, sarkasmi/ironiat ning naljatlemist ja pilget.

Võtmesõnad: pragmaatika, semantika, veebisuhtlus, deminutiiv

Sisukord

Sissejuhatus	6
1. Deminutiivid	8
1.1. Deminutiivid maailma keeltes	8
1.2. Deminutiivid eesti keeles.....	9
1.3. <i>ke(ne)</i> -liide	10
2. Uurimismaterjal ja -meetod.....	11
2.1. Andmete kogumine	11
2.2. Analüüsimetod.....	12
3. Valitud <i>kene</i> -liiteliste tuletiste analüüs.....	13
3.1. <i>Lapsuke(ne)</i>	13
3.1.1. Referent	13
3.1.2. Pragmatiline funktsioon	15
3.2. <i>Neiuke(ne)</i>	19
3.2.1. Referent	19
3.2.2. Pragmatiline funktsioon	20
3.3. <i>Vanake(ne)</i>	23
3.3.1. Referent	23
3.3.2. Pragmatiline funktsioon	24
3.4. <i>Tädike(ne)</i>	27
3.4.1. Referent	27
3.4.2. Pragmatiline funktsioon	28
3.5. <i>Vennike(ne)</i>	30
3.5.1. Referent	30
3.5.3. Pragmatiline funktsioon	31
Kokkuvõte.....	33
Kirjandus.....	35

Pragmatic functions of Estonian <i>-ke(ne)</i> diminutives in online communication. Summary	
.....	37

Sissejuhatus

Deminutiividel, sealhulgas ka *ke(ne)*-liitelistel tuletistel on keeles üks peamine semantiline funktsioon, milleks on väiksuse või vähenduse väljendamine (Rhee 2001: 120). Näiteks, kui lisada sõnale *kivi* juurde deminutiivliide *-ke*, mille tulemuseks on tuletis *kivike*, siis mõistame, et viimane tähistab algsest nimisõnast tõenäoliselt füüsiliselt väiksemat objekti. Lisaks sellele, mida deminutiivtuletised sõnatasandil väljendavad, võib neil olla erinevaid pragmaatilisi funktsioone – see tähendab, et deminutiivtuletis võib lausetasandil, koos kontekstiga, väljendada ka muud kui füüsilist väiksust (Jurafsky 1996: 535).

Siinse bakalaureusetöö eesmärk on anda ülevaade, millised funktsioonid on eesti keele deminutiivliitel *-ke(ne)*, ja välja selgitada, mida *ke(ne)*-liiteliste tuletistega igapäevases veebisuhtluses enim väljendatakse. Varem on sarnasel teemal kirjutanud näiteks Mirjam Liivak (2023) oma magistritöös „*ke(ne)*-liitelised deminutiivid eesti suulises argisuhtluses“, millele ka oma töös toetun, jäädes seejuures kirjaliku keele uurimise juurde ja eeldades, et kahe argiregistri võrdlus pakub ainet funktsioonide kõrvutamiseks. Suulise keele põhjal on deminutiive uurinud ka Madis Arukask ja Eva Saar (2020), keskendudes deminutiivide kasutamise põhjustele eri rahvaste, eelkõige idapoolsemate läänemeresoomlaste hulgas. Kuigi deminutiive on mingil määral uuritud ka kirjalikus keeles, ei keskendu suur osa nendest uurimustest toimetamata tekstidele ehk igapäevasele kirjalikule veebisuhtlusele.

Töö eesmärgist lähtuvalt olen püstitanud järgmised uurimisküsimused:

1. Millised deminutiividega väljendatud referendid esinevad foorumitekste iseloomustavates korpusandmetes?
2. Millised on *ke(ne)*-liiteliste tuletiste pragmaatilised funktsioonid veebisuhtluses ja milliseid neist enim esineb?

Uurimistöö viin läbi korpuspõhiselt toimetamata foorumitekstide põhjal, analüüsides valimi iga lauset eraldi ja määrares seejuures deminutiivtuletise pragmaatilise funktsiooni. Analüüsi tulemusena esitan iga uuritud tuletise puhul esinenud referendid ja funktsioonid ning nende esinemise sageduse valimis. Käesolevas töös kasutatakse terminit *referent* selle isiku, eseme või nähtuse kohta, kellele/millele on *ke(ne)*-tuletis suunatud.

Töö koosneb kolmest põhipeatükist, millest esimeses on antud teoreetiline ülevaade deminutiividest. Kirjeldatud on deminutiivide kasutust maailma keeltes ning seejärel täpsemalt eesti keeles. Teine peatükk sisaldab analüüsi aluseks oleva materjali ja uurimismeetodi kirjeldust. Kolmandas peatükis on analüüsitud uurimismaterjali ehk viit

erinevat *ke(ne)*-liitelist tuletist ning määratud nende referendid ja pragmaatilised funktsioonid.

1. Deminutiivid

Siinses peatükis annan ülevaate deminutiividest nii maailma keeltes laiemalt kui ka eesti keeles. Seejärel tutvustan selles uurimuses käsitletavast deminutiivsufiksist *-ke(ne)*.

1.1. Deminutiivid maailma keeltes

Deminutiividel on maailma keeltes mitmeid erinevaid tähendusi ja funktsioone, seega on deminutiivi universaalse definitsiooni leidmine osutunud keeruliseks (Jurafsky 1996: 534). Küll aga võib rääkida deminutiivi standardkirjeldusest, mille järgi jääb põhisõna leksikaalne tähendus samaks, kuid sellele lisatakse deminutiivimarkeriga väiksust tähistav semantiline komponent (Schneider 2013: 140). Deminutiivliited eristuvadki teistest sufiksitest selle poolest, et need küll modifitseerivad sõnatähendust, muutmata seejuures sõnaliiki (Veski 2025: 511). Klaus P. Schneider (2013) on deminutiivi standardkirjelduse näitena kasutanud inglise keele sufiksist *-let*. Näiteks sõna *drop* saab deminutiivsufiksi *-let* liitmisel juurde väiksuse tunnuse:

drop	droplet
'piisk'	'piisake'

Sirje Kupp-Sazonov (2019) on toonud välja deminutiivide funktsioonide traditsioonilise liigituse vene keeles, mille järgi on deminutiivid neli põhifunktsiooni: suuruse ja hinnangu väljendamine; ainult hinnangu väljendamine; (ainult) suuruse väljendamine; viisakuse, lugupidamise väljendamine. Deminutiiviga väljendatakse vene keeles rohkem teatavat suhtumist või hinnangut kui füüsilist suurust. (Kupp-Sazonov 2019: 116 – 117) Maailma keeltes on deminutiividel põhiliselt pisendav, pehmendav või hellitav funktsioon. Neid võidakse kasutada näiteks kiindumuse või ka lihtsalt viisakuse või positiivse suhtumise väljendamiseks. (Arukask & Saar 2020: 12) Harilikult kasutatakse deminutiive seega positiivses tähenduses, kuid harvem võib neil olla ka halvustav tähendus.

Daniel Jurafsky (1996) toob oma artiklis välja deminutiivide semantilised tähendused eri keelte näidete põhjal. Nii nagu deminutiivid on palju erinevaid tähendusi, on ka nende markeerimine erinevates keeltes võimalik eri moel. Need võivad avalduda näiteks afiksiste lisamise, häälikute kõrguse muutmise, toonimuutuse, reduplikatsiooni vms kaudu (Jurafsky 1996: 534). Kuigi erinevaid moodustusviise on palju, jagatakse deminutiivid moodustusviisi põhjal üldiselt sünteetilisteks ja analüütilisteks. Esimesel juhul on deminutiiv tuletatud liidete

abil, teise juhul on see moodustatud deminutiivsete omadussõnadega. Sünteetilised vormid on seejuures paljudes keeltes ülekaalus. (Veski 2025: 511) Väiksuse väljendajana esinevad deminutiivid näiteks jidiši keeles, kus sõnale lisatakse deminutiivsufiksina *l*, mille ette võib lisanduda veel mõni häälik vastavalt sõnamoodustuse reeglitele. Näiteks sõnas, mis lõppeb *l*-iga, lisatakse deminutiivile ette veel *x*. (Pierce & Boas 2010: 214) Jurafsky (1996) toob jidiši keele kohta järgmise näite:

di mil	dos milexl
'veski'	'väike veski'

Lisaks füüsilise väiksuse väljendamisele, mis on deminutiivi üks põhifunktsioone, saab Jurafsky sõnul deminutiiviga väljendada ka näiteks ligikaudsust või sarnasust, mille kohta toob ta näite kreeka keelest:

ksinos	ksinutsikos
'hapu'	'hapukas'

Samuti võib deminutiiv funktsioneerida näiteks intensiivistajana, naissoo väljendajana või lapse/järglase markeerijana. Kõik need võimalikud tähendused lähtuvad Jurafsky käsitluse järgi aga siiski deminutiivi kõige keskemast mõistest, milleks on väiksus. (Jurafsky 1996: 535—536)

Deminutiivsus võib keeliti väga erinevalt avalduda. Näiteks vene keel sisaldab võrreldes teiste slaavi keelte ja ka paljude teiste maailma keeltega tunduvalt rohkem deminutiivsufikseid. (Kupp-Sazonov 2019: 116)

1.2. Deminutiivid eesti keeles

Eesti keele seletava sõnaraamatu (Langemets jt 2009) järgi on deminutiiv „vähendava, meelitava, hellitava (vahel ka halvustava) tähendusega tuletis, vähendussõna“. Eesti keele ühendsõnastikus (2026) ei ole deminutiivi võimalikku halvustavat tähendust mainitud ning sõna on defineeritud kui väiksusele osutav, tavaliselt meelitava või hellitava tähendusega sõna. Eesti keeles kasutatakse deminutiivsuse väljendamiseks deminutiivsufikseid ehk vähendusliiteid, milleks on *-ke(ne)* ja *-u* (Kasik 2004: 128—131). Võimalik on kasutada ka kahe deminutiivliite kombineerimist, omadussõnade puhul näiteks *õrnuke*, *rumaluke* (Kasik 2015: 342), samuti saab seda teha nimisõnade puhul: *poisukene*, *musuke*. Deminutiivsuse väljendamiseks on eesti keeles tegelikult ka muid võimalusi, nagu häälikuvaheldus,

lühendamine ja geminatsioon, kuid deminutiivi moodustamise põhivahendiks on siiski sufikstuletus (Kehayov; Blokland 2006: 87).

Peamiselt moodustatakse deminutiivtuletisi konkreetse tähendusega nimisõnadest. Seejuures elusolendite puhul väljendab *ke(ne)*-tuletis eelkõige hellitust, teatavat positiivset suhtumist; elutute asjade nimetuste puhul väljendab see pigem füüsilist väiksust. (Kasik 2015: 240; 241) Omadussõnast on deminutiivtuletist võimalik moodustada omaduse vähesuse väljendamisel – sellised tuletised on näiteks *kõhnake*, *lollike*, *armsake*, *õrnake* jne. Seda tüüpi tuletistes väljendub selgelt ka suurem subjektiivne hinnang, tihti hellitus, mida nimisõnade puhul ei pruugi sel määral esineda. (Kasik 2015: 342)

1.3. *ke(ne)*-liide

Selles uurimistöös käsitletav eesti keele deminutiivliide *-ke(ne)* on terminaalne liide, mis tähendab seda, et see paikneb teiste liidete suhtes ainult lõppasendis ega võimalda edasist tuletamist (Erelt jt 1995: 419). *ke(ne)*-liide järgneb teisele sufiksile pigem harva (nt *liikmeke*, *rätikuke*), see-eest liitub see tihti teisele deminutiivliitele *-u*. Tavapäraselt liitub *-ke(ne)* sõna genitiivivormile (nt *laud* : *laua* – *lauake*). Kahe deminutiivliite kasutamisel kaob alustüve genitiivivormi lõppvokaal ja asendub deminutiivliitega *-u* ning sellele liidetakse teise liitena *-ke(ne)*: *laevuke*, *tuluke*. (Erelt jt 1995: 501; 502).

On keeli, kus deminutiivsusega väljendatakse näiteks sugu. Kuigi eesti keeles grammatiline sugu puudub, on siiski olemas üks leksikaliseerunud näide, kus just *-ke(ne)* funktsioneerib soo markeerijana: *temake(ne)*. (Arukask & Saar 2020: 12) See on üks vähestest *ke(ne)*-tuletistest, mis on kasutusel kindlatähendusliku tunderõhulise leksikonisõnana. Sellised sõnad on veel näiteks *kullake*, *vennike*, *südameke*. (Erelt jt 1995: 502)

2. Uurimismaterjal ja -meetod

Selles peatükis kirjeldan uurimistööks vajalike andmete kogumist, seejärel annan ülevaate materjali analüüsimise meetodist.

2.1. Andmete kogumine

Uurimus on korpuspõhine, uuritud on foorumitekste, et saada ülevaade igapäevasuhtlusest, mis ei ole keeleliselt toimetatud. Andmed on kogutud eesti keele ühendkorpusest (2023), mis on mahukas eestikeelsete digitekstide kogu ja on kättesaadav korpushalduriga Sketch Engine (Koppel & Kallas 2022).

Selleks, et leida korpusest kõigepealt üldiselt *ke(ne)*-liitelised tuletised, kasutasin Sketch Engine'is konkordantsi tööriista, mis annab tekstidest tulemused koos kontekstiga. Kuigi *ke(ne)*-liitelisi sõnavorme on võimalik tuletada ka omadussõnadest, otsustasin töö mahust lähtuvalt piirata otsingu vaid nimisõnadega. Selleks kasutasin järgmist päringut:

[lemma=".*(kene|ke)"& (tag="S")]. Teiseks sammuks oli kindlaks teha korpuses kõige sagedamini esinevad *kene*-liitelised tuletised. Nendest omakorda on tänu suuremale sagedusele analüüsimiseks valitud sõnad *lapsuke(ne)*, *vanake(ne)*, *tädiuke(ne)*, *neiuke(ne)*, *vennike(ne)*. Tuletiste valikul lähtusin sellest, et tegu oleks elusolendeid väljendavate sõnadega, mille funktsioone saaks omavahel võrrelda. Seejärel tegin iga valitud sõnaga veelkord eraldi konkordantsotsingu, mille tulemustest võtsin edasisse analüüsi juhuvalimiga 200 juhtu.

Paljud deminutiivid on eesti keeles leksikaliseerunud, mis tähendab, et *ke*-liitel ei ole paljudel juhtudel sõnas enam mingisugust eraldi funktsiooni ja liide moodustab alussõnaga terviku. Sellised vanad *ke(ne)*-liitelised sõnad, mis on eesti keeles deminutiivsuse kaotanud ja seetõttu muutunud tähenduselt neutraalseks, on nt *pääsuke*, *väike*, *õbluke*, *natuke*. (Arukask & Saar 2020: 12) Selliste leksikaliseerunud deminutiivide esinemise tõttu oli ka selle uurimistöö materjali kogumine esialgu töömahukas protsess, kuna korpusotsingus ei ole võimalik selliseid tulemusi automaatselt välja filtreerida ning seda tuleb teha käsitsi.

2.2. Analüüsimetod

Iga korpusest välja valitud tuletise kohta tegin kvalitatiivse analüüsi, määrares igas lauses referendi, kelle/mille kohta tuletis käib, ning otsustades seejärel konteksti põhjal ka tuletise pragmaatilise funktsiooni. Pragmaatiliste funktsioonide kategooriad tekkisid peamiselt analüüsi käigus, kuid näitekategooriatena võtsin siiski kõrvale ka Mirjam Liivaku (2023) magistritööl põhinevad *ke(ne)*-liiteliste tuletiste pragmaatiliste funktsioonide kategooriad. Tema töös märgitud kategooriad olid positiivne hinnang, negatiivne hinnang, naljatlemine, vähendamine ja pehmendamine, imestamine, umbmäärastamine, kahjutunne, pahameel, vestlusteema piiritlemine. Oma tööst otsustasin välja jätta üldkategooriad, nagu „positiivne hinnang“ ja „negatiivne hinnang“, kuna need sisaldasid veel mitut üksteisest erinevat pragmaatilist funktsiooni, mida pidasin oluliseks töö analüüsis ja ka tulemustes eraldi kategooriatena välja tuua. Negatiivse hinnangu näidetena esinesid tulemustes pisendamine/madaldamine, sarkasm/iroonia ja pilge. Positiivne hinnang, mida Liivaku töös on käsitletud kui emotsionaalset väärtustamist ja poolehoidu, esines selles uurimuses eelkõige hellitusena, seega olen esitanud ka selle omaette kategooriana – „hellitus“ märgib minu hinnangul selle töö näitelauses esinenud pragmaatilist funktsiooni täpsemalt kui „positiivne hinnang“. Liivaku tööst olen üle võtnud kategooriad, nagu „naljatlemine“, „pehmendamine“ ja „kahjutunne“ (minu käsitluses haletsus/kaastunne).

3. Valitud *kene*-liiteliste tuletiste analüüs

Siinses peatükis esitan valitud *ke(ne)*-liiteliste tuletise analüüsi ja tulemused, mis põhinevad iga sõna 200 korpusnäitel. Iga sõna valimis oli tulemusi, mis tuli analüüsist välja jätta – näiteks kui mõni näide kordus korpuses mitu korda või kui tegu ei olnud kontekstipõhise sisulise kasutusega, vaid kellegi kasutajanimmega vms. Seega on oluline tähele panna, et ühegi sõna puhul ei ole valimist jäänud analüüsi kõik 200 tulemust.

3.1. *Lapsuke(ne)*

Selles alapeatükis esitatakse tuletise *lapsuke(ne)* referendikategooriad ning näited nende kohta. Seejärel kirjeldatakse tuletise pragmaatilisi funktsioone, mis korpuslausetes väljendusid. Nii referendikategooriad kui ka pragmaatilised funktsioonid esitatakse ka tabeli kujul koos nende esinemise sagedustega.

3.1.1. Referent

Tabel 1. Tuletise *lapsuke(ne)* referendikategooriad 200 korpus tulemuse põhjal.

Referent	Esinemise sagedus valimis
INIMLAPS	52
INIMLAPS (GENEERILINE)	27
INIMENE	17
LOOMAPOEG	12
INIMENE (GENEERILINE)	10
LOOM	5
ASI	4
NÄHTUS	2

Kõigepealt määrasin korpuslauses referendi ehk tuvastasin, kelle või mille kohta tuletis *lapsuke(ne)* lauses käib (vt. tabel 1). Üldjuhul oligi lauses referendiks laps. Olen eristanud sel puhul kahte erinevat juhtumit. Mõnel juhul on tegemist konkreetse lapsega (näide 1), mõnel juhul esineb laps kui referent geneeriliselt ehk räägitakse lastest üldiselt (näide 2).

(1) Käisin eile ühe 1,5kuuse lapsukese katsikutel ja oi issand kui tillu see tibupojake oli (ÜK 2023, perefoorum.postimees.ee)

(2) Tänapäeval on paljudel lapsukestel luti asemel kellu käes ning harjutatakse juba varakult ehitama liivakastides ilusaid losse.... (ÜK 2023, ehitusfoorum.com)

Sageli esines analüüsitud lausetes ka viitamist üldiselt inimesele, kes ei pruugi olla lapsealine ega ka noor (mõnel juhul ei olnud võimalik seda ka konteksti põhjal täpselt otsustada). Selles kategoorias esines samuti nii konkreetsele isikule viitamist (näide 3) kui ka geneerilist kasutust (näide 4). Mõnel korral oli referendiks ka kõneleja ise.

(3) ... sa vist meelega tahad teisi oma lollide postitustega närvi ajada ausalt lapsuke .. arene (ÜK 2023, foorum.hinnavaatlus.ee)

(4) see, kui ühele see täiesti normaalne on ning teisele jällegi väga vastumeelt, ega see teist veel lapsukeseks tee (ÜK 2023, eeva.ee)

Veidi vähem oli *lapsukesega* viidatud lemmikloomale või lihtsalt loomale. Loomade puhul olen loonud kaks eraldi referendikategooriat: ühel juhul on tegu lihtsalt looma või lemmikloomaga (näide 5), teisel tuleb selgelt välja, et viidatud on loomapoja (näide 6). Loomapoja kategooria oli *lapsukese* 200 näite põhjal rohkem esindatud kui looma kategooria.

(5) ma usun, et sinu lapsuke ka õpib ilusti hakkama saama mul on hiireke kellel ei ole esimese käppa sõrmi ja ta saab väga hästi hakkama. (ÜK 2023, pisi.ee)

(6) Mul on nii hea meel, et Ronja ja Ruudi kõik lapsukesed kannavad R-tähega nimesid! Ega me eriti neid pojakesi nimedega harjuta, aga üks on juba kindlalt meie jaoks Romeo (ta on üks suur meelitaja!) (ÜK 2023, pisi.ee)

Sageduselt järgnesid elutud objektid või nähtused, mis olid pigem üksikjuhtumid. Neli juhtu, kus referendiks oli asi, pärinevad kõik tehnikavaldkonna foorumitest. Näites 7 on vestlusteemaks eelvõimendi parandamine. Paaril juhul oli referendiks mingi nähtus – ühel korral oli kasutaja välja toonud ka referendi otsese tähenduse „kommunistlik diktatuur“ (näide 8).

(7) Sella „lapsukesega“ läheb ilmselt natuke pikemalt - muu hulgas tuleb korrosioonipõhjustatud liim eemaldada ja ilmselt ka releed vahetada. (ÜK 2023, elektroonikafoorum.com)

(8) Maisimees Nikita oli paadunud stalinlist ja mõistis suurepäraselt, et koos pesuveega /destaliniseerimisega/ ei tohi lapsukest - kommunistlikku diktatuuri - riigist välja visata... (ÜK 2023, para-web.org)

3.1.2. Pragmaatiline funktsioon

Pragmaatiliste funktsioonide määramisel lähtusin kontekstist ja sellest, mis tundus lause puhul tähenduslikult kõige sobilikum kategooria. Pragmaatilise funktsiooni määramisel lähtusin sõnakasutusest nii lausetasandil kui ka ümbritsevas kontekstis, püüdsin tabada kasutaja hoiakut, et selle abil määrata kasutajapoolne hinnang.

Tabel 2. Tuletise *lapsuke(ne)* pragmaatilised funktsioonid 200 korpustulemuse põhjal.

Pragmaatiline funktsioon	Esinemise sagedus valimis
Hellitus	85
Sarkasm/iroonia	20
Haletsus/kaastunne	19
Pisendamine/madaldamine	21
Pilge	9
Naljatlus	8

Pragmaatiliselt esines tuletis *lapsuke(ne)* korpuses kõige sagedamini hellitust või kiindumust väljendavana. Tulemus on kooskõlas varasemate käsitlustega, mille järgi on deminutiivide üks põhilisi pragmaatilisi funktsioone positiivse suhtumise või kiindumuse/läheduse väljendamine (Arukask & Saar 2020: 12). Selline kasutus oli eriti tüüpiline näidetes, kus kirjutajaks on ema ja viidatakse oma lapsele (näide 11). Esines ka näiteid, kus räägiti kellegi teise lapsest (näide 12). Tulemust võib seostada ka argisuhtluses sageli esineva tendentsiga kasutada lastega seotud või neile suunatud kõnes deminutiive ja hellitusvorme. Deminutiive on pragmaatikauurimustes käsitletud ka positiivse viisakuse strateegia ilminguna, millega väljendatakse hoolivust ja lähedast sotsiaalset suhet (Badarneh 2010: 153).

(11) Ma olen üksi kodus, kasutan vaba aega ja teen asju, mida siis teha ei saa kui lapsuke kodus on. (ÜK 2023, oktoober.forumactif.org)

(12) Mina sinna sisse ei läinud viimati aga mööda minnes nägin, kuidas sealt väljus jube õnnelik lapsuke koos oma emaga. Lapsukesel oli süles hamstripuur lembelinnuga. (ÜK 2023, pisi.ee)

Hellitav funktsioon rakendus üldjuhul ka lemmikloomale viitavas kontekstis, kus *lapsuke(ne)* mängib lauses antropomorfiseerivat rolli ja omistab loomale inimlapsega sarnase staatuse. Kui viidati lihtsalt loomale, siis oli *lapsuke(ne)* pigem väiksust väljendav tuletis või

konkreetne viide loomapojale ja hellitav toon ei tulnud nii tugevalt esile kui lemmikloomade puhul. Näide 13 on kodulooma, tõenäoliselt küüliku kohta (kontekstist ei tule see selgelt välja), ja näide 14 kodustamata loomade, konnade kohta:

(13) Jutud lapsukesest on tõesti nii vahvad, et loen kohe huviga. Meie Nupsu on ka alati pärast õuest tulemist nii läbi omadega, et viskab kas magamistuppa voodi alla või mujale vaiksesse kohta tutti. (ÜK 2023, pisi.ee)

(14) Kuivas kaevuaugus on lõksus 17 konna. Süüa pole, juua ka mitte. Poisid tahavad välja. Tüdrukud ka. Lapsukesed samuti. (ÜK 2023, foorum.saabiklubi.ee)

Hellitus oli põhiline funktsioon, mis esines positiivse hinnangu alamkategoriana. Positiivses kasutuses esines ka naljatlemist, kuid see käis tihti hellitava funktsiooniga koos. Naljatlemisena analüüsisin eelkõige näiteid, kus foorumikasutaja viitas iseendale kui lapsukesele:

(15) „Tuli mõte jah, lapsuke peab ju soojal päeval jäätist saama,“ vastasin ma ja tegin lapse näo pähe. (ÜK 2023, snlhm.forumotion.net)

Inkongruentsusteooriate kohaselt hõlmab huumor mingisugust ootuspärasuse rikkumist, s.t et humoorikana võidakse tajuda olukorda, kus kujutatakse ette üht, kuid tegelikkuses juhtuv on hoopis midagi muud (Hoicka 2014: 221). Näites 15 loob kirjutaja situatsiooni, kus kasutab sõna selle tavapärasest referentsiaalsest tähendusest erinevalt – ta viitab endale, täiskasvanud inimesele, kui lapsele, ja tekitab sellega humoorika olukorra. Sarnased on tihti ka näited, kus viidatakse mingile asjale ja antakse sellele tuletisega *lapsukene* elusolendi staatus:

(16) Siis järgmine küsimus – kõlarite tundlikkus? Ehk kui võimas lapsuke peaks sündima? (ÜK 2023, elfafoorum.eu)

Ka Mirjam Liivak (2023) on oma uurimuses käsitlenud ühe pragmaatilise funktsiooni kategoriana naljatlemist, seejuures sisaldab Liivaku materjal tunduvalt rohkem selliseid näiteid, kus deminutiiv selgelt naljatlemisele viitab, kuna suulises keeles kaasneb naljatlemisega enamasti ka naerev hääletoon. Minu käsitluses piirdub naljatlemise kategooria enamasti näidetega, kus naljatleva funktsiooni määramise põhialuseks on mänguline ootuspärasuse rikkumine.

Teine hellitusega tihti koos esinev kategooria oli haletsus/kaastunne. Näites 17 on kirjutaja viidanud iseendale kui „punnpõsksele lapsukesele“. Tegu on näitega, kus kirjutaja suhtumist on raske hinnata, sest pole võimalik täpselt määrata tooni, mis lausega kaasneb. Siiski tundub konteksti põhjal esile tulevat kerge haletsus või kaastunne, mis on kombineeritud hellitusega.

(17) Need pildid peaks olema ajast, kui olin 12. Selline punnpõskne lapsuke: Senikaua, kui mäletan, olen alati vabal ajal jooksmas käinud ning oma toitumisel silma peal hoidnud. Isegi varajases puberteedieas. Kuid sellegipoolest pole ma kunagi ideaalses vormis olnud. (ÜK 2023, forums.fitness.ee)

Haletsuse ja kaastunde funktsioon seostub deminutiivide üldise emotsionaalse laetusega, mida on eesti keele deminutiivide puhul varasemalt välja toodud (Kasik 2015: 241; Vainik 2012: 651). Erinevalt hellitusest ei väljenda haletsus/kaastunne tingimata kellegi väärtustamist, kuid samas ei anna ka alati selgelt negatiivset hinnangut ja osutab pigem referendi haavatavusele või abitule olukorrale. Liivaku (2023) uurimuses esines sarnase kategooriana kahjutunne, mida *lapsukese* kontekstis saab selgelt kõrvutada selles uurimuses kasutatud kaastunde kategooriaga.

Paljudel juhtudel väljendas tuletis *lapsukene* korpuslausetes negatiivset hinnangut. Kuna kasutuskontekste on palju ja iga negatiivne hinnang ei ole samaväärne, olen need jaganud alamkategooriatesse. Tavaliselt väljendavad need laused foorumikasutaja soovi positsioneerida referenti ebaküpseks, naiivseks või alaväärseks. Negatiivseks hinnanguks lugesin ka sarkasmi ja iroonia kasutuse (näide 18 ja 19), mida esines halvustava alatooniga tulemustes kõige enam. Näide 19 on seejuures mitmetasandilise tõlgendusega, kuna ühest küljest kritiseeritakse last, kes ei näe eriti vaeva, kuid samas langeb põhiline kriitika lapsevanemale. Deminutiiv *lapsukene* ei väljenda siin esmaselt kirjutaja enda suhtumist referendisse, vaid mõjub kergelt iroonilise osutusena sellele, kuidas vanem oma last liialt idealiseerib ja hellitab.

(18) Seejärel sekkub lapsevanem, kes nõuab, et kõik teised peavad tema erivajadustega lastega arvestama ja tegema kõik, mida tema lapsuke soovib. Ja neile nõudmistele peavad alluma õpetajad, teised õpilased ja nende vanemad, sest laps on ju nii erinev (ÜK 2023, naistekas.delfi.ee)

(19) Mind jätab külmaks kui keegi kiitleb, et tema lapsukene käib 2 korda nädalas kuskil trennis- 1 trenn kestab umbes 1 tund. Siis ruttu koju arvuti taha ja oi kui tore kui trenn üldse ära jääb! (ÜK 2023, forums.fitness.ee)

Sarkasmi ja irooniaga sarnase sagedusega esines *lapsuke* pisendavas/madaldavas funktsioonis, kus kirjutaja eesmärk oli referenti vähem oluliseks või kompetentseks positsioneerida (näited 20 ja 21). Paljudel juhtudel väljendus pisendamine ka osutusena referendi kogenematusse või naiivsusele (näide 22). Näide 23 on seejuures kombinatsioon mõlemast – nii madaldamisest kui ka kogenematusse viitamisest. Jurafsky (1996: 539) järgi

võivad deminutiivid seostuda mõistetega, nagu „kogenematu“, „edutu“ või „väheoluline“, mis aitavad seletada deminutiivide kasutust referendi madaldamiseks.

(20) Ma pole rusikatest sõnagi rääkinud ja juba see lapsuke improviseerib ja väristab saba. (ÜK 2023, foorum.soccernet.ee)

(21) Sa ei pea Farmerile midagi andma, see pole sinumure ju kui ta nii lapsuke on ja midagi hoida ei oska (ÜK 2023, vahvel.net)

(22) Ma saan aru kui reegel kehtib ainult nii, et ülevalt poolt ei tooda kedagi appi kui näiteks mingi flora lapsuke hakkab esimesest või teisest liigast pudenema ja toodaks meistriliiga mehed appi aga milleks madalamates liigades selline debiilsus? (ÜK 2023, foorum.soccernet.ee)

(23) Siiski olen ma sinust 2 aastat vanem. Niiet mine situ mähkmed täis lapsuke, ja hoia oma suu kinni. Ühel hetkel katkeb minu kannatus ka. (ÜK 2023, vahvel.net)

Sarnaselt naljatlemisele esines korpuses ka pilget ehk kellegi üle halvustava või üleoleva tooniga naljatlemist. Näites 24 ei esine pilge küll otseselt referendi suhtes, kuna tegemist on metafoorilise kasutusega ning lapsukesega on viidatud koroonaviirusele, kuid negatiivne hinnang langeb selle väidetavatele loojatele.

(24) USA valimised, koroonatamine, n.n. rohepööre ja NWO on kõik omavahel seotud. Koroonal on WHO ja onu billi " lapsuke ", seda on paljudelt saitidelt lugeda.

Tuletis esines kõige sagedamini inimlapse referendiga, kuid seda kasutati ka täiskasvanute, loomade ning üksikjuhtumitena ka esemete ja nähtuste kohta. Pragmatilistest funktsioonidest esines kõige rohkem hellitust, mis on kooskõlas deminutiivide tavapärase käsitlemisega positiivse hinnangu väljendajana. Samas esinesid sageli ka negatiivsed funktsioonid, peamiselt sarkasm/ironia ning pisendamine/madaldamine. Võrreldes Mirjam Liivaku suulise keele andmetega on sarnane nii hellituse kui ka kaastunde esinemine, kuid veebisuhtluses tulevad negatiivse hinnangu väljendamise võimalused tugevamalt esile.

3.2. *Neiuke(ne)*

Järgnevalt vaadeldakse tuletise *neiuke(ne)* referendikategooriaid ning korpusmaterjalis esinenud pragmaatilisi funktsioone.

3.2.1. Referent

Tabel 3. Tuletise *neiuke(ne)* referendikategooriad 200 korpustulemuse põhjal.

Referent	Esinemise sagedus valimis
TÄISKASVANU	101
TÄISKASVANU (GENEERILINE)	23
LAPS	16
LEMMIKLOOM	8

Tuletise *neiuke(ne)* puhul oli referendikategooriaid võrreldes *lapsukesega* tunduvalt vähem. Tõenäoliselt tuleneb see sõna kitsamast semantilisest tähendusväljast. *Neiukene* viitab lisaks noorele eale ka referendi soole, mis piirab sõna võimalikke metafoorilisi ülekandeid näiteks füüsilistele esemetele või muudele mitteinimlikele referentidele. Enam kui pooltel juhtudel oli referendiks täiskasvanud inimene või nooruk (peamiselt konkreetne isik, aga tihti ka isik geneeriliselt) (näide 25 ja 26), vähematel kordadel laps (näide 27). Mitmel korral tuli ette ka viitamist oma lemmikloomale (näide 28), kuid võrreldes teiste kategooriatega oli neid juhte vähem.

(25) Helistan mina reedel lõunapaiku Eesti posti – neiuke vastab: õhtuks peaks pakk narva maanteel olema. (ÜK 2023, e-suits.eu)

(26) Kui nüüd tõesti mõni õrna südamega neiuke ei julge otse siin küsida, siis pöördugu ometi minu poole ja ma tutvustan talle näituke maailma, kus on kuumad ahjud. (ÜK 2023, ehitusfoorum.com)

(27) Hetkel küll ajab pliksid lasteaias taha, ühte on täiesti armunud, muust ei räägi kui tollest tüdrukust, selline kena väike neiuke on (ÜK 2023, kodutud.com)

(28) kuna olin just Debbsi kaussi tõstnud krõppareid oli käsi krõpsulõhnaline ja neiuke võttis erilisel näljaste liigutustega sõrmedest (ÜK 2023, pisi.ee)

3.2.2. Pragmaatiline funktsioon

Tabel 4. Tuletise *neiuke(ne)* pragmaatilised funktsioonid 200 korpustulemuse põhjal.

Pragmaatiline funktsioon	Esinemise sagedus valimis
Pisendamine/madaldamine	73
Hellitus	61
Haletsus/kaastunne	21
Pilge	4
Sarkasm/iroonia	4

Tuletis *neiukene* esines korpustulemustes negatiivses tähenduses tunduvalt rohkem kui positiivses. Kuigi sageli esines ka hellitust, oli domineeriv kategooria pisendamine/madaldamine. Selle kategooria alla liigitasin *lapsukese* analüüsile sarnaselt ka näited, mis sisaldasid osutust referendi kogenematusele või naiivsusele. Näites 29 on näha, et kõneleja madaldab referenti ja osutab ka tema kogenematusele laste kasvatamisel. Näites 30 on tuletisel *neiuke* vaid madaldav funktsioon. Pisendamise ja madaldamise funktsioonis ei viita neiukene enam ainult referendi vanusele ja soole, vaid annab edasi tugevat negatiivset hinnangut. Ka siin saab tulemused seostada Jurafsky (1996: 539) käsitlusega, kus deminutiivid võivad väljendada referendi kogenematust või väheolulisust.

(29) Jube jah et sellised vanemad on Tean ka ühte neiukest kes väidetavalt oma last jubedalt armastab.. (laps nüüdseks juba üle aasta kõvasti) lapsele anti süüa rinnapiimaasendajat ja on ikka ju kindlad kogused kui palju peab andma!!!! Tema pani terve pudeli peale(210 ml)2 kulbikest pulbrit.. (ÜK 2023, nupsu.ee)

(30) Et siis neiuke turtsuda ja plärtsuda julgeb aga oma sõnade eest vastutada ei julge. (ÜK 2023, uniteddogs.com)

Sageduselt teine kategooria, hellitus, oli esildus lausetes, kus referendiks oli kas laps või lemmikloom. Selliste korpuslauseteh puhul ei esinenud negatiivset hinnangut peaaegu üldse. Sarnaselt *lapsukesega* on selline tulemus põhjendatav varasemate käsitlustega (Kasik 2015; Vainik 2012; Arukask & Saar 2020), mille järgi väljendavad deminutiivid tihti kiindumust ja positiivset suhtumist referendi suhtes. Näites 31 on kirjutajaks ema, kes räägib hellitavalt oma väikelapsest. Näites 32 on kõnelejaks tulevane loomaomanik. Ühel korral esines lemmiklooma referendikategoorias ka juhtum, kus hellitus oli kergelt halvustava või noomiva

tooniga (näide 33), kuid kuna põhifunktsiooniks jäi hellitus, ei määratlenud ma sel puhul eraldi kategooriat.

(31) Ja ei tahaks küll hõisata aga viimased 3 ööd on neiukene maganud terve öö jutti, kordagi ärkamata! (ÜK 2023, nupsu.ee)

(32) Jap- üks neiuke tuleb 10 päeva pärast minu juurde elama. Mega nunnud olid nad tõesti kõik. (ÜK 2023, pisi.ee)

(33) Nüüd aga on seal sees kena kassipea suurune auk sees nurgas :roll: ei tea kes küll tegi...ja neiukene ise teiselpool klaasi aknalaua ja katsu teda siis tuppa tagasi saada (ÜK 2023, foorum.kass.ee)

Ka Liivaku (2023) uurimistöös oli kõige sagedamini esinev pragmaatiline funktsioon positiivne hinnang. Siinses uurimuses käsitletav hellituskategooria vastab sisuliselt samale funktsioonile ning näitab, et positiivse hinnangu andmine *ke(ne)*-liitega on levinud kasutusviis nii suulises kui kirjalikus suhtluses.

Nagu tuletise *lapsuke(ne)* puhul, esines ka tuletise *neiuke(ne)* korpustulemustes haletsus/kaastunne tihti koos hellitusega. Seda illustreerib hästi näide 34, kus referendiks on noor tüdruk, kes on saanud suurel hulgal puugihammustusi. Kontekstist võib välja lugeda autori haletsust, aga samas on tüdrukule ja tema kallimale viidatud ka hellitavalt kui „paarikesele“, seega on tõenäoline, et ka *neiukene* täidab lisaks kaastundele hellitavat funktsiooni.

(34) Kui paarike tagasi Tallinna jõudis, märganud tütarlaps kaelal ja käsivartel rohkesti tumedaid täpikesi. Romantilise suveöö tulemusena sikutati Merimetsa haiglas neiukese ihust välja üle 30 verdimeva puugi. (ÜK 2023, kliinik.ee)

Haletsus võis esineda ka negatiivses kontekstis, kus see väljendus koos pisendava funktsiooniga. Näites 35 heidab autor referendile (ja tema emale) ette iga väiksemagi tagasilöögi puhul alla andmist. See toob välja erinevuse Liivaku (2023) kahjutunde kategooria ja siinse haletsuse/kaastunde kategooria vahel. Selles uurimistöös esines suurel hulgal näiteid, kus haletsus esines koos pisendamise või madaldamisega, mistõttu kujutati referenti küll abituna, kuid samas ka naiivsena. Seetõttu on käesolevas töös kasutatud laiemat haletsuse/kaastunde kategooriat, mis hõlmab nii positiivset ja empaatilist kui ka negatiivset ja halvustavat haletsustunnet.

(35) ja ema võiks tytrelle sisendada,et mingi paari punkti pärast pole elu otsas. mis suuri plaane on neiukesel mõtete pidada,kui isegi ÕNNESTUNUD eksam võib tuju nii alla viia,et kõigele praktiliselt käega lüüakse... (ÜK 2023, naistekas.delfi.ee)

Halvustavate funktsioonide üksikjuhtumitena esines tulemustes veel pilget ja sarkasmi/ironiat – paaril juhul olid need mõlemad funktsioonid korraga esindatud (näited 36 ja 37). Sarkasm esines ka koos pisendava funktsiooniga, mida illustreerib näide 38. Sarkastilisena tajusin kasutust eelkõige seetõttu, et kirjutaja on referendi kohta vaheldumisi kasutanud erinevaid sõnu, nagu *daam*, *tädi* ja seejärel *neiuke*, ning seda halvustavas kontekstis, kus heidab referendile ette tema sõidustiili.

(36) Aga kui ühel hetkel ilmub mõnda korvpallinaiskonda mõni nii 2,30m pikkune „ neiuke “? Steroidid ja skalpell võivad huvitavaid asju teha . (ÜK 2023, militaar.net)

(37) Vaadake ikka enne Krediidiinfost üle. Mul olin üks neiuke , oikuinunnu. Endal täpselt 12 maksehäiret. Ei teadnudki, et neid smslaenu firmasid niipalju on. (ÜK 2023, kinnisvaraportaal-kv-ee.postimees.ee)

(38) Tagasi reastudes üritas neiuke minu ja Jeebi vahelt veel omakorda läbi pugeda, millel ma juhtuda ei lasnud ja millepeale tädi paugutas minust mööda nagu sittuvast koerast ja tegi väga kahtlaseid žeste... (ÜK 2023, bmwclub.ee)

Tuletise puhul oli kõige sagedamaks referendikategooriaks täiskasvanud inimene, vähem viidati ka noorukile või lapsele. Kolmanda kategooriana oli esindatud ka lemmikloom, kuid seda esines materjalis kõige vähem. Kõige sagedasem pragmaatiline funktsioon neiukese puhul oli referendi pisendamine/madaldamine ning sellele järgnesid sageduselt hellitus ja haletsus. Analüüs näitas, et tuletise kasutus on sageli hinnanguline ning deminutiivne vorm võimaldab kujutada referenti kas positiivselt idealiseerituna või just vähem tõsiseltvõetavana. Erinevalt Liivaku (2023) käsitlest esines kaastunde kategoorias ka negatiivse alatooniga haletsust.

3.3. Vanake(ne)

Selles jaotises antakse ülevaade tuletise *vanake(ne)* referendikategoriatest ning pragmaatilistest funktsioonidest.

3.3.1. Referent

Tabel 5. Tuletise *vanake(ne)* referendikategoriad 200 korpustulemuse põhjal.

Referent	Esinemise sagedus valimis
SÕIDUK	72
INIMENE	39
ASI	17
INIMENE (GENEERILINE)	13
(LIKÖÖR) VANA TALLINN	4
LOOM	3

Tuletise *vanake(ne)* näol oli tegemist ainukese siinses töös analüüsitud sõnaga, mille puhul ei olnud kõige esindatum referent inimene. Tuletist kasutati sagedasti autofoorumites, mille tulemusel on paljudes näidetes referendiks vana sõiduk (näide 39). Inimene oli sageduselt järgmine referendikategooria ning seda esines nii konkreetsele inimesele viitamisel kui ka geneerilises kasutuses (näited 40 ja 41). Veidi vähemal määral oli referendiks füüsiline asi, mis pärines alati tehnikavaldkonnast. Võidi rääkida näiteks vanast telefonist, arvutist, köögitehnikast vms (näide 42). Üksikjuhtudel oli viidatud liköörile Vana Tallinn (näide 43). Kuna tegu on väga spetsiifilise referendiga, mille puhul kasutaja viitab otseselt likööri nimele, siis olen selle juhtumi puhul jätnud üldistava kategooria loomata ja märkinudki referendikategooriaks nimeks Vana Tallinn, mis sisaldab 4 korpusnäidet. Mõnel korral oli referendiks ka loom või lemmikloom (näide 44).

(39) Enda vanake , D1 läks ka pikalt algul, aga seier liikus üle keskosa ja kui juba korra kuumaks sai, siis terve päeva hoidis korralikult, maha jahtumine oli aeglane ja uue käivituse järel oli soe kiiresti üleval. (ÜK 2023, landroverclub.ee)

(40) Tegu suvilaga ning vanakestel on linnas täismugavustega korter, kus nad elavad. Siin käivad ainult aiandusega tegelemas. (ÜK 2023, juura.ee)

(41) tegemist siis vanurite telefoniga, kõik primitiivne ja lihtne, ainuke põhja panev puudus on et sissetulevate kõnede puhul ei näita helistaja nime vaid numbrit. Kas tõesti

eeldatakse et vanake orienteerub vabalt numbri näidu järgi kes talle helistab või on see mälu treenimiseks? (ÜK 2023, androidifoorum.ee)

(42) Aga muidu saab kenasti kasutada vanakesi veel. Asusel oli peal nudituim win 7 (Basic või mis ta oli), Ubuntu MATE annab sellelegi sada silma ette. (ÜK 2023, hinnavaatlus.ee)

(43) kunagi sai tehtud kombainerit 50g valget viina ,50g vanakest , 50g šampust, ja lõpuks 100g apelsini mahla poole tunni jooksul mäller garanteeritud (ÜK 2023, kodutud.com)

(44) Söömist pole vaja karta, endised kalad on nii vanakesed juba, kui skalaarid ja guraamid suureks saavad on vanakesed juba surnud. (ÜK 2023, akvarist.ee)

3.3.2. Pragmatiline funktsioon

Tabel 6. Tuletise *vanake(ne)* pragmaatilised funktsioonid 200 korpustulemuse põhjal.

Pragmatiline funktsioon	Esinemise sagedus valimis
Hellitus	108
Haletsus	56
Naljatlus	13
Pisendamine/madaldamine	12
Pehmendamine	5
Sarkasm	4
Pilge	3

Nagu referentsipeatükis kirjeldatud, oli tuletisega *vanakene* peamiselt viidatud mõnele vanemale sõidukile. Üldjuhul rääkis foorumikasutaja hellitavalt või kerge haletsusega oma autost. Hellitust esines tulemustes enam kui pooltel juhtudel ning sageduselt järgmine funktsioonikategooria oli haletsus. Tuletise *vanakene* kasutus sõidukite puhul täitis enamasti personifitseerivat eesmärki, et rõhutada omaniku tugevat kiindumust oma masina suhtes. Näites 45 on näha, et personifikatsioon ei ilmne ainult deminutiivtuletises, vaid ka metafoorilises võrdluses, kus sõidule viidatakse kui masina „jalutama viimisele“. Arukase ja Saare (2020: 23, 24, 26) järgi võimaldavad deminutiivid väljendada oma suhtumist ja positsioneerida end ümbritsevate objektide suhtes. Antud uurimuse materjalis avaldub see kirjutaja kiindumuses oma sõiduki suhtes.

(45) Täna oli siis suurepärase ilm ja loomulikult tuli viia vanake jalutama. Oktoobris oli km näit 42048km - natuke oli ka vahepeal kaarutamist ~ 20-30 km jagu... (ÜK 2023, motokuur.ee)

Sageduselt järgmine kategooria, haletsus, esines enamasti koos hellitusega ja tihti samas kontekstis, kus viidati oma vanale sõidukile. Mõnel juhul esines haletsus ka eraldi, ilma hellitava toonita, mis oli tüüpilisem näidetes, kus räägiti autodest geneeriliselt (näide 46). Samas erinevalt *neiukesest* ei esinenud haletsust *vanakese* puhul negatiivses või halvustavas kontekstis, seega oli haletsuse väljendamine alati kas empaatiline või neutraalne ning seostub siinkohal rohkem Liivaku (2023) käsitluses esinenud kahjutunde kategooriaga, kus esil on empaatia, mitte madaldamine.

(46) Kaskot nii vanakestele ei pakuta ning kohustuslik liikluskindlustus ei kata õnnetuse korral sinu kortsus RS tiibu vaid pakub minu teada lammutusest sama aastakäigu auto tava tehasepoolt ette nähtud e. siis A4 osi siiski ju. (ÜK 2023, audiclub.ee)

Vanakese puhul analüüsisin naljatlevaks laused, kus oli iseendale viidatud hellitlevalt kui *vanakesele*. Nendel juhtudel toimus deminutiiv sageli eneseiroonilise või mängulise nimetusena, millega loodi humoorikas toon (näide 47). Sarnast enese üle naljatlemist on kirjeldanud ka Liivak (2023: 37), kelle materjalis esines naljatlemise all muu hulgas eneseirooniat.

(47) Kõik muusikud on kaabakad. Väga vahva. Tudengifilmi kohta lausa suurepärase. Minusugune vanake saab sealt teada, et ümberringi on veel elavaid inimesi. (ÜK 2023, soccernet.ee)

Kategooriad, kus domineerisid halvustava tooniga tuletisekasutused, olid pisendamine (näide 48), sarkasm (näide 49) ja pilge (näide 50). Neid funktsioone sisaldasid eelkõige näited, kus referendiks oli inimene. Halvustavad funktsioonid võisid tihti esineda ka koos. Näites 51 on referente sarkastilise väljendusega madalamale positsioonile asetatud ehk pisendatud või nende tähtsust vähendatud. Sarkasmi väljendamiseks on enamasti kasutatud tuletist *vanakene* jutumärkides, mida on näha näidetest 49– 51.

(48) See tähendab seda, et vanakesed koristatakse keskväljalt ära (Gabi, Tiago/Augusto) ning ründava kahurväe sissetoomisel liiguvad keskele Koke ja Saúl. (ÜK 2023, soccernet.ee)

(49) Oleme väga tasakesi külalistega muusikat kuulanud ja väga arvestanud oma „haigete vanakestega“ alt korruselt, aga see ei aita. Nüüd juba lülitatakse nende poolt meie elekter välja. (ÜK 2023, juura.ee)

(50) Huvitav, kas on üldse II liigast Esiliiga B-sse tõusjaid?. Paide Linnameeskond III 2. JK Tallinna Kalev III Mõlema rivistuses Meistriliiga kogemustega „vanakesed“. Vaevalt nad talvega U-19-teks transformeeruvad (ÜK 2023, soccernet.ee)

(51) Ja see mere-eetika on üldse üks jama asi... Ja mis need „vanakesed“ siin üldse pasundavad, meie ei pane omaale paadile peale radarireflektorit... ! (ÜK 2023, kipper.ee)

Tuletise *vanake(ne)* analüüsis tuli ühe funktsioonikategooriana esile pehmendamine. Sellesse kategooriasse liigitusid näited, kus *vanakene* esines kergelt halvustavas toonis, kuid deminutiivliide toimis pehmendajana (näited 52 ja 53).

(52) Kuigi..eks ma olen eri sarjades selliste vanakeste osaluse osas kriitiline olnud, siis... Loebi esitused on, ütleme, veenvad on väga vähe öeldud. (ÜK 2023, rallifoorum.ee)

(53) Eks kaabakaid on igas rahvusest. Kui sind oleks kottinud leedukast või tartlasest vanake, kas siis oleks ka kirjutanud „vene rahvuslikust iseloomust“. (ÜK 2023, militaar.net)

Vanake(ne) osutus referendikategooriate poolest mitmekesiseks ning võis viidata nii eakatele inimestele, loomadele, sõidukitele kui ka teistele füüsilistele esemetele. Pragmatilistest funktsioonidest oli kõige rohkem esindatud hellitus, mida kasutati tihti kontekstis, kus referendiks oli omaniku sõiduk. Lisaks esines naljatlemist, haletsust, vähemal määral ka negatiivseid hinnanguid, nagu pisendamine/madaldamine, sarkasm ja pilge. Võrreldes teiste uuritud sõnadega paistab *vanakese* kasutuses silma tugev positiivne suhtumine ja elutu referendi personifitseerimine.

3.4. Tädike(ne)

Selles alapeatükis analüüsitakse tuletise *tädike(ne)* referendikategooriaid ning pragmaatilisi funktsioone korpuslausetes.

3.4.1. Referent

Tabel 7. Tuletise *tädike(ne)* referendikategooriad 200 korpustulemuse põhjal.

Referent	Esinemise sagedus valimis
INIMENE	142
INIMENE (GENEERILINE)	38

Tuletis *tädike(ne)* oli selles uurimuses ainuke analüüsitud sõna, mille kõikides valimi korpuslausetes oli referendiks inimene. Nagu eelnevalt tuletise *neiuke(ne)* näitel välja toodud (jaotis 3.2.1), mõjutab tuletise ja selle alussõna semantiline tähendusväli suuresti seda, millised saavad olla sõna võimalikud referendid. Kui *neiukene* erines tuletisest *lapsukene* selle poolest, et väljendas lisaks vanusele ka sugu, siis tuletise *tädike(ne)* tähendusväli on veelgi piiratum, kuna tegu on sotsiaalselt spetsiifilisema sõnaga. Sõna *tädikene* viitab tavaliselt mitte ainult vanusele ja naissoole, vaid ka kindlamale sotsiaalsele rollile, tihti halvustava alatooniga, mis piirab võimalusi kasutada seda näiteks loomade või elutute objektide kohta. Nagu ka eelnevate tuletiste puhul, olen siin referente analüüsides eristanud viiteid konkreetsetele indiviididele ja geneerilist kasutust (näited 54 ja 55).

(54) Ja tänu minule kutsuti sinna üks vanem tädike. Kes tuli mingi tund aega ja selleajapeale tehti meile vereanalüüs, kuna lapse hingamine oli ikka jube. (ÜK 2023, nupsu.ee)

(55) Kuhu neil üldse koguaeg minna on vaja, on siis kodus kassiga olles tõesti nii igav, et vaja teisi häirima minna. Kuid on ka lahkeid tädikesi, siiski vähe. (ÜK 2023, eeva.ee)

3.4.2. Pragmaatiline funktsioon

Tabel 8. Tuletise *tädike(ne)* pragmaatilised funktsioonid 200 korpustulemuse põhjal.

Pragmaatiline funktsioon	Esinemise sagedus valimis
Pisendamine/madaldamine	107
Hellitus	65
Haletsus/kaastunne	16
Sarkasm/iroonia	3

Tuletise *tädike(ne)* korpustulemustes oli tugevalt esindatud pisendamise/madaldamise kategooria (näited 56 ja 57). Neid juhte esines tulemustes rohkem kui pooltel kordadel. See tulemus on kooskõlas varem täheldatuga (jaotis 3.4.1), mille järgi seostub see tuletis spetsiifilise sotsiaalse rolliga, millel on sageli negatiivne konnotatsioon. Jurafsky (1996: 548) järgi võivad deminutiivid seostuda kategooria vähem kesksete või madalama staatusega liikmetega. Ta kasutab selle kirjeldamiseks metafoori CATEGORY CENTRALITY IS SIZE, mille järgi tajutakse sotsiaalselt olulisemaid või mõjukamaid kategoorialiikmeid „suurematena“ ning vähem olulisi „väiksematena“. Seetõttu võib deminutiiv väljendada lisaks füüsilisele väiksusele ka referendi madalamat staatust või väiksemat olulisust. *Tädikese* puhul avaldubki see juhtudel, kus kujutatakse referenti naiivse, pealetükkiva või vähese pädevusega isikuna ja püütakse seega deminutiiviga anda referendile madalam sotsiaalne staatus.

(56) Ei jääb ära. Ega ma last selleks teind et võõrad tädikese saaksid solki sisse süstida..süstigu endale kui tahavad... (ÜK 2023, nupsu.ee)

(57) Loomale on ikka tähtis see, et tal oleks talvel piisavalt soe ja suvel piisavalt jahe. Aga mõned tädikese on hakanud oma loomade karvu ka isegi roosaks ja mina ei tea mis värvi värvima, õudne ju! (ÜK 2023, pisi.ee)

Tunduvalt vähem, kuid siiski tugevalt esindatud oli selle sõna puhul ka hellitav funktsioon. Nendel juhtudel loob tuletis sõbraliku, sooja või heatahtliku hoiaku referendi suhtes. Sageli esineb sellist kasutust, kui räägitakse mõnest tuttavast inimesest (näide 58) või antakse võõrale vanemale naisterahvale positiivne hinnang ja kujutatakse teda sümpaatse või abivalmina (näide 59).

(58) Mulgikapsad jäid kahjuks seekord tegemata. Kuna seda tädikest kes turu peal hapukapsaid ja kurke müüb ei olnud täna. Minul on oma kindel tädi kelle käest kapsaid ostan. (ÜK 2023, toidutare.ee)

(59) Metsik tee oli 1 km tagasi sõitu kui keegi laia autoga vastu tuleb, õnneks tuli ainult ühes kohas väike auto ja tädi ke oskas väga hästi ruumi teha. Täna. (ÜK 2023, vaegkuuljad.ee)

Hellitusega koos või sellest eraldi esines ka haletsust/kaastunnet (näited 60 ja 61). Sellistes kasutusjuhtudes tõstetakse esile referendi haavatavus, abitus või naiivsus, mille suhtes väljendab autor teatavat empaatiat. Kuigi kasutus ei mõju otseselt halvustavalt, võib mõnel juhul kaastundele lisanduda ka teatav üleolek ja pisendamine, nagu ilmneb näitest 61. Näide 60 väljendab seejuures pigem siirast kaastunnet, millega pisendavat funktsiooni ei kaasne.

(60) Aga on olnud juhuseid, kus ma istusin bussi ja üks tädi ke just jõudis bussi ukse ette ja bussijuht pani ukse kinni. Tädi ke veel kopsis paar korda ukse taga, aga bussijuht ei teinud väljagi ja hakkas sõitma:angry: (ÜK 2023, eeva.ee)

(61) Noh, ja tellibki siis see naiivne tädi ke nende hinnapakkumiste peale kohale mehe, kes paneb päevaga talle katuse peale, aga oh üllatust siis. See oligi asja uba. (ÜK 2023, ehitusfoorum.com)

Mõne üksikjuhtumina esines korpustulemustes ka sarkasmi/irooniat (näide 62).

(62) tegelikult sellises teemas ei mängu vanus mitte mingit rolli. Sina juhtud lihtsalt teadma seda „tädi ke“. keegi teine võib sulle jälle alaealise ema kohta samasuguse näite tuua. (ÜK 2023, nupsu.ee)

Tädi ke analüüs näitas, et referent on enamasti täiskasvanud naine ning pragmaatiliselt on tuletis tugevalt negatiivse hinnanguna kinnistunud. Peamine väljendatud pragmaatiline funktsioon selle tuletise puhul oli pisendamine/madaldamine. Kuigi tuletis esines ka hellitavas kasutuses, siis suur osa näidetest oli seotud referendi naiivsuse, pealetükkivuse või vähese pädevuse väljendamisega. Tulemused toetavad Jurafsky (1996) käsitlust, mille järgi võib deminutiiv lisaks füüsilisele väiksusele väljendada ka referendi madalamat staatust.

3.5. *Vennike(ne)*

Järgnevalt esitatakse tuletise *vennike(ne)* referendikategooriad ning pragmaatilised funktsioonid korpuslausetes.

3.5.1. Referent

Tabel 9. Tuletise *vennike(ne)* referendikategooriad 200 korpustulemuse põhjal.

Referent	Esinemise sagedus korpuses
INIMENE	120
INIMENE (GENEERILINE)	38
LOOM	5

Sarnaselt tuletistele *neiuke(ne)* ja *tädike(ne)* oli ka tuletise *vennike(ne)* puhul esindatud vähe referendikategooriaid. Tulemused näitavad, et tuletise *vennikene* kasutus on tugevalt inimkeskne. Valdavalt viidati konkreetsele inimesele (näide 63), nagu ka teiste tuletiste puhul, kuid palju esines ka geneerilist kasutust (näide 64). Üksikutel juhtudel oli referendiks ka loom (näide 65).

(63) Tundkem parem head meelt selle üle, et ise sellised pole ja et vennike ei ole kuskilt maha katuselt alla hüpanud oma arengu tõttu, vaid tegeleb millegiga ja teeb trenni. (ÜK 2023, fitness.ee)

(64) See, et mõni lambiotsa vennike Eestist halligi ei tea on suures maailmas igati loogiline. (ÜK 2023, kodutud.com)

(65) Ebaeetiline juba autotuledes jänest lasta, kuna vaene vennike ei suuda tulede vihust välja joosta. (ÜK 2023, marandi.fie.ee)

3.5.3. Pragmaatiline funktsioon

Tabel 10. Tuletise *vennike(ne)* pragmaatilised funktsioonid 200 korpus tulemuse põhjal.

Pragmaatiline funktsioon	Esinemise sagedus korpuses
Pisendamine/madaldamine	109
Hellitus	43
Haletsus/kaastunne	23
Pilge	8
Sarkasm/iroonia	5

Korpus tulemustes täitis tuletise *vennike(ne)* kasutus kõige rohkem pisendavat/madaldatavat funktsiooni. Nende kasutusjuhtude puhul omandab tuletis selgelt negatiivse hinnangu varjundi, mille kaudu väljendatakse referendi suhtes kriitilist ja üleolevat suhtumist. Tihti on pisendava/madaldatava funktsiooni eesmärk kahandada ka referendi tõsiseltvõetavust (näited 66 ja 67). Tugev ülekaal pisendava/madaldatava funktsiooni kasutusel on ka osutus sellele, et tuletise pragmaatiline funktsioon on osaliselt kinnistunud negatiivselt hinnanguliseks.

(66) Üks põhjus on kehv vennike masina seljas, teine põhjus on see et vennike ei arvesta mis rehvid tal all on ja kolmas põhjus on see et vennike ei arvesta et tema jaoks on see liiga võimas masin. (ÜK 2023, auto24.ee)

(67) Jutt jumala õige...mina küll sellest vennikesest miskit arvata ei oska...ja kaasa tunda...milleks? Ise on oma elu keeruliseks ajanud. (ÜK 2023, kodutud.com)

Sageduselt esines tulemustes ka suurel hulgal hellitavat kasutust, kuid see jäi halvustavate funktsioonide kõrval vähemusse. Üldjuhul räägiti hellitavamalt loomadest (näide 68) – kui referendiks oli inimene, siis võis hellitus esineda pigem koos haletseva või pisendava tooniga (näide 69). Mõnel juhul oli hellitav kasutus ka vahend tunnustamiseks (näide 70).

(68) Harakapojad on vahvad > seltsilised, hiirele või papagoidele annavad silma > d ette küll, lõbusad vennikesed . (ÜK 2023, naistekas.delfi.ee)

(69) Esimeses videos hakkas vennikesest lausa kahju kui ta üritas läbi teki turritavaid metallteravikke pikendusjuhtme all olevate alumiiniumklemmidega kontakti suruda. (ÜK 2023, elfaforum.ee)

(70) Autoladu.ee täiesti usaldus väärne koht, tean kuna nendega nn töösuhtes, tegu on seda tüüpi vennikestega kes, ükskõik mis autole ükskõik mis jubi välja ajavad. (ÜK 2023, saabiklubi.ee)

„Haletsust/kaastunnet“ esines omaette pragmaatilise funktsioonina pigem harva (näide 71). Nendel juhtudel tõstab tuletis esile referendi abitu või ebaõiglase olukorra. Näites 71 ei sisalda tuletis pisendavat või madaldavat funktsiooni (nagu oli korpusõigustes tihti tavapärane), vaid väljendab pigem empaatilist suhtumist referenti. Selline kasutus ilmnes ka Liivaku (2023) kahjutunde kategoorias, kus deminutiivi eesmärk oli väljendada poolehoidu ja kaastunnet kellegi osaks saanud ebameeldivuste tõttu.

(71) Vaene vennike kutsuti alguses ühe ja siis teise konkurendiga eraldi välja jõudu proovima. Tõesti oli üritus vend vähja suhtes nats ebaõiglane, sest see kolmanda koha mees kogus sellel ajal jõudu, kui vähk esimesega higistas. (ÜK 2023, fitness.ee)

„Pilge“ oli samuti pragmaatiline funktsioon, mis esines tavaliselt koos mõne teise funktsiooniga. Üldjuhul kaasnes sellega pisendamine (näide 72), mõnel juhul ka sarkasm (näide 73). Pilkava funktsiooniga kasutusjuhtude puhul omandab tuletis selgelt halvustava varjundi, mille kaudu väljendatakse üleolekut referendi suhtes, kuid tehakse seda kergelt naljatlevas toonis.

(72) Igasuguste aktsioonide puhul on minu arust parim pala täisdebiilseks läinud plakatid, millega vennikesed välja tulevad. Tõesti ei tea, kes nende tekstide taga on, aga mõned on ikka väga head: (ÜK 2023, soccernet.ee)

(73) Ega ei saagi tahta, et mingi kolmesaja kroonine asjandus pakub muusikalist rahuldust vennikestele, kes harjunud vaid ajurakke tapva vibratsiooniga. (ÜK 2023, elfafoorum.eu)

Vennikese puhul olid referendiks peaaegu eranditult inimesed. Pragmaatilistest funktsioonidest domineeris pisendamine/madaldamine. Sageli väljendati deminutiiviga referendi naiivsust, ebapädevust või vähest autoriteetsust. Vähemal määral esines siiski ka positiivset kasutust, peamiselt hellituse, kuid vahel ka kaastunde näol.

Kokkuvõte

Siinse bakalaureusetöö eesmärk oli täpsustada eesti keele *ke(ne)*-liiteliste deminutiivtuletiste funktsioone veebisuhtluses ning välja selgitada, milliseid pragmaatilisi tähendusi nende abil argikeeles väljendatakse. Analüüsi aluseks olid eesti keele ühendkorpuse (2023) toimetamata foorumitekstid ning lähemalt uuritud tuletisteks olid *lapsuke(ne)*, *neiuke(ne)*, *vanake(ne)*, *tädikene* ja *vennikene*. Töös keskenduti nii uuritud tuletiste referentidele kui ka pragmaatilistele funktsioonidele.

Tulemused näitasid, et kuigi *ke(ne)*-liiteliste tuletiste keskseks semantiliseks funktsiooniks on väiksuse või vähenduse väljendamine, kasutatakse neid veebisuhtluses palju laiemalt pragmaatiliste hoiakute edasiandmiseks. Kõige sagedamini esinesid uuritud tuletiste puhul hellitav ning pisendav/madaldav funktsioon, kuid lisaks leidis ka haletsust, kaastunnet, pilget, sarkasmi, ironiat ja naljatlemist väljendavaid kasutusjuhte. Sageli võis esineda mitu pragmaatilist funktsiooni korraga, seda eriti pilke ja sarkasmi puhul. Tihti esinesid koos ka hellitus ja haletsus/kaastunne. Deminutiivide pragmaatilised funktsioonid ei ole seega rangelt piiritletud ja võivad kasutuskontekstis üksteisega põimuda.

Analüüsist ilmnnes, et pragmaatiline funktsioon sõltub suurel määral nii referendist kui ka tuletise semantilisest tähendusväljast. Näiteks tuletised *lapsuke(ne)* ja *vanake(ne)* esinesid sageli hellitavas või empaatilises funktsioonis, samal ajal kui *tädike(ne)* ja *vennike(ne)* olid tunduvalt rohkem seotud negatiivse hinnangu väljendamisega – nende tuletiste puhul oli tugevalt esindatud pisendamine/madaldamine. Seejuures ilmnnes, et mõned tuletised, näiteks nagu *tädike(ne)* ja *vennike(ne)*, ongi pragmaatiliselt kinnistunud negatiivselt hinnangulisse kasutusse. Samuti mõjutas referente sõna kasutusvõimalusi tähendusväli – näiteks *tädike(ne)*, mis kannab üldjuhul tähenduselt spetsiifilisemat sotsiaalset rolli, viitas eranditult inimesele, samal ajal kui *vanakese* puhul esines palju metafoorset ja personifitseerivat kasutust sõidukite ning muude esemete kohta. Vähemate referendikategooriatega oli ka tuletis *neiuke(ne)*, mis ei kandunud üle elutute objektide kirjeldamiseks, kuna on lisaks vanuse väljendamisega seotud ka referendi sooga. Laiemate referendikategooriatega tuletiste puhul oli väga tavaline, et elutute objektidele omistati inimlikke tunnuseid ehk kasutati personifikatsiooni ja antropomorfiseerimist. Lisaks ilmnnes, et deminutiivide pragmaatiline funktsioon sõltub sageli referendi ja kõneleja omavahelisest suhtest. Hellitavat kasutust ilmnnes situatsioonides, kus referendiks oli kõnelejale lähedane inimene või loom, paljudel juhtudel ka asi. Negatiivse hinnanguga kasutati tuletisi tüüpilisemalt juhtudel, kui referendist tahtlikult distantseeruti.

Töö tulemused kinnitavad, et *ke(ne)*-liitelised tuletised ei funktsioneeriks üksnes väiksuse väljendajatena, vaid täidavad eesti veebisuhtluses mitmekesiseid pragmaatilisi ülesandeid. Edaspidi võiks teemat uurida suurema valimi põhjal ning võrrelda täpsemalt kirjaliku ja suulise keele kasutuserinevusi. Samuti võiks lähemalt analüüsida deminutiivide leksikaliseerumist ja pragmaatilist kinnistumist (pragmatiseerumist).

Kirjandus

- Arukask, Madis & Eva Saar. 2020. Deminutiivid idapoolsete läänemeresoome rahvaste animistlikus keelekasutuses. *Emakeele Seltsi aastaraamat* 66. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 9–38. <http://dx.doi.org/10.3176/esa66.01> (vaadatud 17.06.2026)
- Badarneh, Muhammad A. 2010. The pragmatics of diminutives in colloquial Jordanian Arabic. *Journal of Pragmatics* 42, 153–167.
- EKI ühendsõnastik 2026. Eesti Keele Instituut, Sõnaveeb 2026. <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/eki/deminutiiv/1/est> (vaadatud 16.06.2026)
- Eesti keele seletav sõnaraamat. Kd 2. Toim Margit Langemets, Mai Tiits, Tiia Valdre, Leidi Veskis, Ülle Viks, Piret Voll. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2009.
- Erelt, Mati, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael & Silvi Vare. 1995. *Eesti keele grammatika I. Morfoloogia. Sõnamoodustus*. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut, 1995.
- Hoicka, Elena. 2014. The pragmatic development of humor. *Pragmatic development in first language acquisition*, 219–238.
- Jurafsky, Daniel. 1996. Universal Tendencies in the Semantics of the Diminutive. – *Language* 72, 533–578. <https://doi.org/10.2307/416278> (vaadatud 16.06.2026)
- Kasik, Reet. 2004. *Eesti keele sõnatuletus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kasik, Reet. 2015. *Sõnamoodustus*. Eesti keele varamu I. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kehayov, Petar & Rogier Blokland. 2006. Mittesufiksaalne deminutiivtuletis eesti keeles. *Emakeele Seltsi aastaraamat* 52. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 87–124.
- Koppel, K., & Kallas, J. 2022. Eesti keele ühendkorpuste sari 2013–2021: mahukaim eestikeelsete digitekstide kogu. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu Aastaraamat*, 18, 207–228. <http://dx.doi.org/10.5128/ERYa18.12> (vaadatud 12.06.2026)
- Kupp-Sazonov, Sirje. 2019. Deminutiivsete noomenite funktsionaalsusest vene ja eesti keeles mõningate Tšehhovi jutustuste ning nende tõlgete näitel. – *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 29. Peatoim. Annekatrin Kaivapalu. Tallinn: Eesti Rakenduslingvistika Ühing, 113–140. <http://dx.doi.org/10.5128/LV29.04> (vaadatud 17.06.2026)
- Liivak, Mirjam. 2023. ke(ne)-liitelised deminutiivid eesti suulises argisuhtluses. Magistritöö. Tartu Ülikool. <https://hdl.handle.net/10062/90939> (vaadatud 17.06.2026)
- Pierce, Marc & Hans C. Boas. 2010. First Diminutive Formation and [d]-Epenthesis in Yiddish. *Interdisciplinary Journal for Germanic Linguistics and Semiotic Analysis* 15,

213–230.

https://sites.la.utexas.edu/hcb/files/2011/03/Pierce_Boas_2010_Yiddish_Diminutive.pdf

(vaadatud 17.06.2026)

Rhee, Seongha. 2001. Forms and Functions of Diminutives. *The Journal of Linguistic Science* 19, 115–146.

Schneider, Klaus P. 2013. The truth about diminutives, and how we can find it: Some theoretical and methodological considerations. *SKASE Journal of Theoretical Linguistics*, 10 (1), 137 – 151. https://www.skase.sk/Volumes/JTL22/pdf_doc/08.pdf (vaadatud 17.06.2026)

Vainik, Ene 2012. Eesti keele sõnavara afektikalduvus ja mis sellega peale hakata. – *Keel ja Kirjandus* 8–9, 644–657. <https://doi.org/10.54013/kk658a7> (vaadatud 16.06.2026)

Veskis, Kaarel. 2025. Deminutiivsufiksi *-kene* varieerumine eesti regilaulutekstides. *Keel ja Kirjandus* 6, 510–539. <https://doi.org/10.54013/kk810a3> (vaadatud 16.06.2026)

Pragmatic functions of Estonian *-ke(ne)* diminutives in online communication.

Summary

The aim of this bachelor's thesis was to examine the functions of Estonian diminutive derivatives formed with the suffix *-ke(ne)* in online communication and to determine which pragmatic meanings are expressed through them in everyday language use. The analysis was based on unedited forum texts from the Estonian National Corpus 2023. The studied derivatives were *lapsuke(ne)*, *neiuke(ne)*, *vanake(ne)*, *tädike(ne)* and *vennike(ne)*. The thesis focused on both the referents of these derivatives and their pragmatic functions.

The results demonstrated that although the central semantic function of *-ke(ne)* diminutives is to express smallness or reduction, in online communication they are used much more broadly to convey pragmatic evaluations and attitudes. The most common functions were affectionate use and diminishment/deprecation, but the data also included uses expressing pity, compassion, mockery, sarcasm, irony and joking. Several pragmatic functions could often occur simultaneously, especially in cases involving mockery or sarcasm. Affection and pity/compassion also frequently co-occurred. Therefore, the pragmatic functions of diminutives cannot be considered strictly separated, as they may overlap and intertwine depending on the context of use.

The analysis showed that pragmatic function depends largely on both the referent and the semantic field of the derivative. For example, *lapsuke(ne)* and *vanake(ne)* often appeared in affectionate or empathetic meanings, whereas *tädike(ne)* and *vennike(ne)* were much more strongly associated with expressing negative evaluation, particularly diminishment and deprecation. The findings also suggest that some derivatives, such as *tädike(ne)* and *vennike(ne)*, have become at least partially pragmatically fixed in negatively evaluative use. In addition, the semantic field of the word strongly influenced the range of referents. For instance, *tädike(ne)*, which generally denotes a more specific social role, referred exclusively to humans, while *vanake(ne)* was frequently used metaphorically and personifyingly about vehicles and other objects. The derivative *neiuke(ne)* also had a narrower range of referents and was rarely extended to inanimate objects, as it is associated not only with age but also with the gender of the referent. In the case of derivatives with broader referential categories, personification and anthropomorphisation were common, meaning that human characteristics were attributed to inanimate objects.

The results of the thesis demonstrate that *-ke(ne)* diminutive derivatives do not function merely as markers of smallness, but fulfil a variety of pragmatic functions in Estonian online communication. In future research, the topic could be examined using a larger dataset and by comparing the use of diminutives in written and spoken language more systematically. Further research could also focus on the lexicalisation and pragmatic fixation of diminutives.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Aia Rikka,

1) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „*ke(ne)*-liiteliste tuletiste pragmaatilised funktsioonid eesti keele veebisuhtluses“, mille juhendaja on Külli Habicht, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2) annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

3) olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

4) kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Aia Rikka

17.06.2026